

TLAČOVÁ SPRÁVA
29. november 2021

Publikácia Zmena bez zmeny demýtizuje ponovembrovú televíznu hranú tvorbu

Na rozdiel od slovenskej kinematografickej tvorby sa televíznej produkcii venuje len malá časť teoretického výskumu. Toto prázdne miesto sa pokúša zaplniť nová publikácia zo Slovenského filmového ústavu *Zmena bez zmeny*. Podoby slovenskej televíznej hranej tvorby 1990 – 1993 z pera filmovej teoretičky Jany Dudkovej. Publikácia vyšla v Cinestézii, knižnej edícii časopisu Kino-Ikon, a vyvracia mýty o zániku či úpadku televíznej tvorby po roku 1989.

Zmena bez zmeny je prvá publikácia, ktorá sa systematicky venuje vývoju ponovembrovej televíznej hranej tvorby na Slovensku. Doterajšie výskumy slovenského filmu sa skoro výlučne venovali výskumu kinematografie, televíznej tvorbe sa venoval napríklad Ivan Stadtrucker, avšak len do roku 1989, keď sa podľa neho oslabuje kultúrnotvorná funkcia televízie. Pre autorku Janu Dudkovú sa preto motiváciou na napísanie knihy stal aktuálny stav výskumu na Slovensku, i keď prvotný impulz vzišiel z publikácie *Dejiny slovenskej kinematografie* z roku 1997.

*„Nápad venovať sa televíznej tvorbe rokov 1990 – 1993 vznikol náhodou po tom, ako ma filmový historik Václav Macek oslovil, či by som nenapísala krátky text o ponovembrovom televíznom filme. Počas štúdia tohto obdobia som narazila jednak na knihu Jamesa Krapfla *Revolúcia s ľudskou tvárou*, a jednak na opakujúce sa informácie o tom, že televízna tvorba po roku 1989 skolabovala. Dokonca v *Dejinách slovenskej kinematografie* z roku 1997 sa uvádza, že v roku 1990 nebolo nakrútené ani jedno televízne filmové dielo,“* približuje Jana Dudková svoje prvé úvahy o reflexii televíznej tvorby v „slobodnej“ spoločnosti. *„Moje výskumy dokazovali opak a keďže diel, ktoré som chcela zahrnúť do výskumu, bolo napokon len za roky 1990 – 1993 vyše 270, rozhodla som sa zúžiť svoj fokus časovo a aj tematicky a sústrediť sa primárne na obraz spoločenskej zmeny v hranej televíznej tvorbe. A to nielen v televíznych filmoch, ale aj vo videofilmoch, inscenáciách či dokonca prevzatých predstaveniach, ktoré mali tú výhodu, že na spoločenské dianie reagovali často pružnejšie než zvyšok televíznej či kinematografickej tvorby.“*

Ambíciou knihy je upozorniť na bohatosť, ale aj ambivalentnosť televíznej tvorby. Dudková v nej zároveň poukazuje na traumy i nádeje prítomné u televíznych pracovníkov krátko po nežnej revolúcii. *„Hlavnou témou mojich výskumov bol obraz spoločenskej zmeny, prípadne priamo revolúcie v tesne ponovembrovej televíznej hranej tvorbe,“* hovorí. *„Napozerala som si vyše 90 percent hraných relácií skúmaného obdobia a postupne mi z toho vznikali aj ďalšie témy, napríklad figúra umelca, niekedy aj priamo televízneho pracovníka, traumatizovaná vonkajšími okolnosťami či neporozumením, alebo pozostatky rétoriky prestavby. Najviac ma prekvapilo, že niektoré latentné obrazy spoločenskej zmeny počítali so zachovaním socializmu, a taktiež to, že mnohé obrazy spoločenskej zmeny bolo možné zaradiť medzi tzv. romantizujúce naratívy, ako ich definoval Hayden White a po ňom James Krapfl. Hoci šlo väčšinou o rozprávky, bolo potešujúce vidieť aj takéto naratívy v kontexte, v ktorom napríklad slovenská kinematografia produkovala výlučne skeptické pohľady na zmenu. Ukázalo sa však, že ku koncu skúmaného obdobia takéto naratívy mizli a nahrádzali ich satirické a tragické naratívy prezrádzajúce sklamanie z nežnej revolúcie alebo priam nedôveru v to, že k nej vôbec došlo.“*

Na rozdiel od slovenskej kinematografie, v ktorej v období 90. rokov minulého storočia vystúpil do popredia talentovaný režisér Martin Šulík, v televíznej tvorbe podľa Dudkovej *„nenájdeme také výrazné diela, no o to zaujímavejší je ich tematický fokus. Mojimi obľúbenými sa stali inscenácie viacerých kvalitných predlôh ako Romulus Veľký (1992) podľa Dürrenmatta, Mačka domáca (1992)*

podľa Gorina a Vojnoviča alebo mimoriadne sugestívny film Jozefa Bednárika Ježišova matka (1991) podľa samizdatovej hry Alexandra Volodina.“ V publikácii však čitatelia nájdu aj mnohé známejšie televízne diela, medzi nimi napríklad *Takmer ružový príbeh* (1990) Juraja Jakubiska.

Publikácia ponúka hlboký a mimoriadne dôsledný ponor do televíznej tvorby vymedzeného obdobia. Autorka okrem vlastného výskumu jednotlivých diel čerpala aj priamo z archívnych materiálov, ktoré boli mnohokrát neúplné, pričom ich nesystematickosť dotvára obraz o ponovembrovom období v televízii. „*Pôvodný zámer bol napísať útlú knižku k 30. výročiu nežnej revolúcie. Ako však môj materiál narastal, rozhodla som sa vyskladať knihu z niekoľkých prípadových štúdií,*“ dopĺňa Dudková. Kniha má napokon 240 strán a je rozdelená do šiestich kapitol vrátane úvodu a záveru, výberovo ju dopĺňajú aj fotografie.

Publikáciu *Zmena bez zmeny. Podoby slovenskej televíznej hranej tvorby 1990 – 1993* vydala Asociácia slovenských filmových klubov v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom v edícii filmologického časopisu Kino-Ikon pod názvom Cinestézia. Zakúpiť si ju je možné za 7,10 eur v e-shope predajne Klapka.sk na www.klapka.sk a vo vybraných kníhkupectvách. V edícii Cinestézia v minulosti vyšli publikácie *Borov abecedár* autorskej dvojice Daniel Bird a Michael Brooke, *Vyjsť z temnoty* od Georgesa Didi-Hubermana, *Kult banality. Od Duchampa k reality šou* od François Josta a kniha Romany Javorčekovej *Čas na priestor súkromia a priestor verejnosti*.

Online prezentácia publikácie sa uskutoční počas Týždňa slovenského filmu na paneli o filmovej vede, zameranom na 25. výročie založenia filmologického časopisu Kino-Ikon, v utorok 30. novembra o 13.00 hod. na platforme www.kino-doma.sk a na [FB stránke Týždeň slovenského filmu](#).

Viac informácií o publikácii nájdete na:

[Zmena bez zmeny. Podoby slovenskej televíznej hranej tvorby 1990 – 1993](#)

Vydanie publikácie finančne podporil [AUDIOVIZUÁLNY FOND](#)

Slovenský filmový ústav

SFÚ je jediná štátna organizácia v oblasti audiovizie na Slovensku. Jej hlavné úlohy, činnosti a pôsobnosť definuje Zákon o audiovizii č. 40/2015 Z. z. Súčasťou SFÚ ako pamäťovej a fondovej inštitúcie je špecializovaný filmový archív. Tvoria ho jedinečné filmové a s filmom súvisiace archívne fondy a zbierky, ktoré sú základom audiovizuálneho dedičstva SR. Vybudované má aj moderné digitalizačné pracovisko.

Kontakt: Slovenský filmový ústav, Grösslingová 32, Bratislava, www.sfu.sk.

Predajňa Slovenského filmového ústavu – Klapka.sk

Predajňa Klapka.sk sa orientuje na slovenskú filmovú klasiku a súčasné slovenské audiovizuálne diela na DVD a blu-ray nosičoch. V ponuke má tiež odbornú literatúru z oblasti kinematografie a audiovizie slovenských a českých vydavateľstiev a vybrané diela z produkcie filmových archívov. Ponúka tiež možnosť online predaja a stabilný predajný pult má v priestoroch Kina Lumière.

Kontakt: Klapka.sk, Grösslingová 43, Bratislava, www.klapka.sk.

Kino Slovenského filmového ústavu – Kino Lumière

Kino Lumière sa vo svojej dramaturgii prioritne zameriava na súčasnú slovenskú tvorbu, súčasnú európsku kinematografiu a zlatý fond slovenskej a svetovej kinematografie. Uvádza pravidelné vlastné cykly, tiež viaceré prehliadky a festivaly. Ide o prvé kino na Slovensku, ktoré získalo za dramaturgiu Cenu slovenských filmových novinárov a Cenu Europa Cinemas. Má štyri kinosály, vstupné je od 2,00 do 5,00 €. V roku 2020 spustilo online projekt Kino doma.

Kontakt: Kino Lumière, Špitálska 4, Bratislava, www.kino-lumiere.sk

kontakt: Simona Nôtová, tlačová tajomníčka SFÚ, tel.: +421 2 57 10 15 42, simona.notova@sfu.sk